

"heerlyk staatic wat afgelegten bosch". Heel belangrijk voor de identificatie blijken de "witte en roode roozen, die in 't wild tegen de jeugdige stammen opgroeiden...": ze groeien op de prenten, verre van wild, inderdaad tegen hagen en boomstammen omhoog. Voorts weten we dat Lommerlust vlak bij de Beverwijkse Grote Kerk en zijn imposante toren lagen (vgl. "de kerk en tooren, die een fraai perspectief uit de coupel maakten..."), en dat een stroom ook dichtbij was. Enkel de "grootte ruine van een zwaar gebouw" heb ik nog niet kunnen localiseren in het Beverwijk uit de jaren rond 1784.

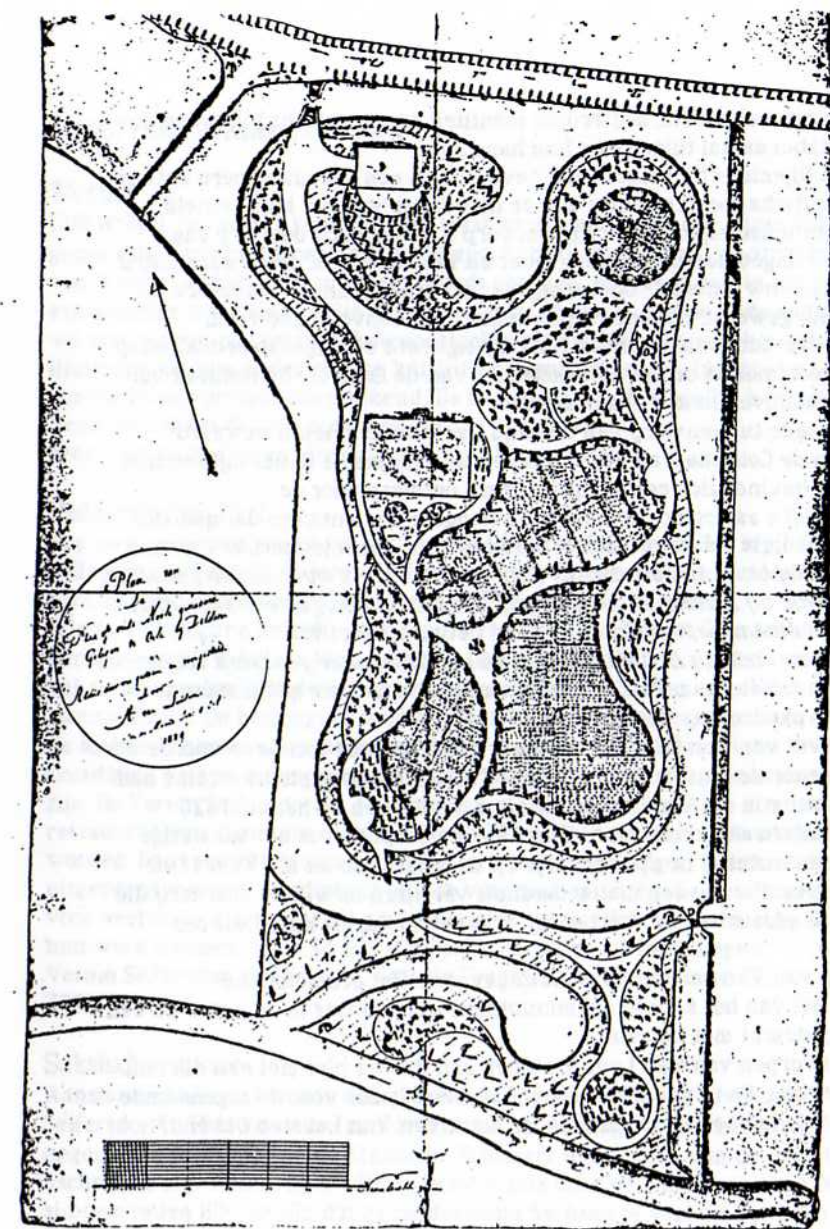
De Oude Pastorie was dus beschreven naar het model van Wolff en Dekens eigen Lommerlust, maar zij presenteerden de strakke hagen en doolhoven op hun buiten in de *Willem Leevendals* een verbale travestie van een landschappelijke tuin. Bij de beschrijving van Beekenhof treedt die dichotomie ook weer op, doordat de schrijfsters eerst het vocabulaire van de natuurlijke tuin gebruiken, maar diezelfde tuin dan eigenlijk toch afkeuren door de vergelijking Klaarenbeek-Roozendaal te berde te brengen. Enkel Boomryk is dus geheel naar de smaak van de auteurs: een ideaalbeeld van de **ferme ornée** waaraan hun eigen tuin in werkelijkheid niet kon tippen. En ook nu weer lijkt het beschreven landschap dat van de landschapstuin te zijn. Maar kunnen we Wolff en Deken dit keer op hun woord geloven, terwijl ze de lezer al twee keer de verkeerde tuin als 'natuurlijke' tuin hebben voorgespiegeld? Mogelijk kan de conclusie getrokken worden dat Wolff en Deken wel op de hoogte waren van de inmiddels ontwikkelde conventies van natuurlijkheid in romans, maar geen of weinig ervaring met dergelijke tuinen hadden, en ze dus ook verkeerd verwoordden.

In woord streefden Wolff en Deken dus wel degelijk naar de landschapstuin, in praktijk bleef het bij een mengelmoes van Oud-Hollandse tuinprincipes en slecht verteerde observaties van een aantal bestaande parken. Dat stelt hun pretenties in het eerste deel van de *Willem Leevend*, waar ze de parvenu-tuin van Martha en Freryk de Harde zo ongenadig aanvallen, in een heel ander licht.

Twee plannen van de tuinarchitect A.J. Leussen.

Ben Olde Meierink

Het beeld van de tuinarchitectuurgeschiedenis wordt sterk bepaald door grote namen. Bij de bestudering van de tuinen uit de eerste helft van de negentiende eeuw krijgen Van Lunteren en de Zochers veel aandacht. Voorbij wordt gegaan aan de vanzelfsprekendheid dat naast deze "grote", ook "kleinere" hun bijdragen aan de tuinarchitectuur hebben geleverd. Vaak zijn slechts hun namen en een enkel ontwerp bekend. Vaak weten we niet waar ze woonachtig zijn. Bij toeval komt men, zoals bij de tuinarchitect Blum, die in dit

Afb. Ontwerp van A.J. van Leusen voor een aanleg op Oldemeule in 1829 (foto RAO)

nummer wordt behandeld, achter hun identiteit en vervolgens blijkt dan dat een respectabel aantal tuinen van hun hand zijn. Op het huis Nijenhuis bij Diepenheim bevindt zich een gequarelleerd ontwerp voor een landschappelijke aanleg aan de noordzijde van het huis getiteld "Plan van den huise Nijenhuis"¹. Het ontwerp is gesigineerd door A.J. van Leussen. Het ongedateerde ontwerp moet uit het tweede of derde decennium van de 19de eeuw dateren. Opdrachtgever zal Graaf Schimmelpenninck tot Nijenhuis zijn geweest. Het ontwerp is in sterk vereenvoudigde vorm uitgevoerd overeenkomstig een ander, ongesigineerd en ongedateerd ontwerp in de coll. Poortman in de Speciale Collecties van de Centrale Bibliotheek van de Landbouwniversiteit te Wageningen.

Ook een tweede tuinontwerp van de hand van Van Leussen is bewaard gebleven. In de Collectie Van Bevervoorden tot Oldemeule in het Rijksarchief in Overijssel bevindt zich een gequarelleerd ontwerp voor de landschappelijke aanleg op Oldemeule bij Hengelo. Het ontwerp dat qua stijl veel overeenkomst vertoont met het ontwerp voor het Nijenhuis, is voorzien van een schaalstok en het bijschrift: "*Plan van De Plas of oude Moole genoemd. Gelegen in Oele bij Delden Aldus door mij gedaan en voorgesteld. Door A. van Leusen in de Maand Sept & Oct 1829*"². Bij het plan hoort een "*Notitie behoorende bij het plan van de Plas of Oldemoole genaamd volgens de letters...*" Onder de naam Plas, afgeleid van plaats of (voor)plein staat de boerderij ter plaatse nog steeds bekend.

Opdrachtgever van Van Leussen was Henricus Engelbert van Bevervoorde die twee jaar eerder de huisplaats van de in 1799/1800 gesloopte havezathe had gekocht. De situatie die Van Leussen aantrof, vindt men op het uit 1820 daterende kadastrale minuutplan. Van Leussen corporeerde het aanwezige formele grachtenstelsel in zijn ontwerp. Op de plaats van de in 1799/1800 gesloopte havezathe zou een nieuw landhuis verrijzen terwijl de boerderij die in 1800 op de plaats van de voorburcht was gebouwd, als koetshuis zou functioneren.

Het ontwerp van Van Leussen is nooit uitgevoerd. Het geometrische grachtenstelsel van het kadastrale minuutplan werd helaas in de jaren '50 van deze eeuw gedempt met huisvuil.

De beide ontwerpen van Van Leussen tonen aan dat we niet met een diletant te maken hebben. De tuinarchitect schijnt een voorliefde voor de zogenaamde 'ferme ornée' te hebben. Is iemand ander werk van Van Leussen bekend?

¹ Ook opgenomen in H.W.M. van der Wyck, *Atlas van Overijsselse Buitenplaatsen*, Alphen a/d Rijn, 1983, als nr. 29 onder individuele kaarten. Het onderschrift vermeldt abusief J.J. van Leussen en de catalogus H.J. van Leusen.

² RAO. Papieren Van Bevervoorden tot Oldemeule, inv. nr. 311.